

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Рівненський державний гуманітарний університет

**ФІЛОСОФІЯ.
ПЕДАГОГІКА.
СУСПІЛЬСТВО**

Збірник наукових праць РДГУ

Випуск 1

Засновано у 2011 році

Рівне – 2011

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60
Ф-561

Рецензенти: **Закович М.М.** – д. філос. н., професор кафедри культурології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова;

Лісова С.В. – д. пед. н., професор, директор Інституту педагогічної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, дійсний член АПСН;

Троян С.С. – д. і. н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету

Ф-561 **Філософія. Педагогіка. Суспільство :** Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 1. – Рівне : видавець О. Зень, 2011. – 319 с.

ISBN 978-617-601-024-1

Концепція збірника базується на науковій актуалізації методологічних засад гуманітарного знання і висвітленні духовно-практичного потенціалу наук про людину і суспільство. Розрахований на фахівців гуманітарних і соціально-політичних наук.

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60

ISBN 978-617-601-024-1

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2011

Головний редактор:

Шугасва Л. М. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Редакційна колегія:

Булига І. І. – к. філос. н., доцент кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету (відповідальний редактор);

Вербець В. В. – д. пед. н., професор, декан художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету;

Гон М. М. – д. політ. н., професор, завідувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету;

Докаш В. І. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри соціології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Дем'янюк Т. Д. – к. пед. н., професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Дичківська І. М. – к. пед. н., професор кафедри педагогіки і психології (дошкільної) Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН (відповідальний редактор);

Жилюк С. І. – д. і. н., професор, завідувач кафедри релігієзнавства Національного університету «Острозька академія»

Литвиненко С. А. – д. пед. н., професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Малафійк І. В. – д. пед. н., професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН;

Павелків Р. В. – д. псих. н., професор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, директор Інституту психології та педагогіки, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи Рівненського державного гуманітарного університету, академік Академії наук Вищої школи України;

Пальчевський С. С. – д. пед. н., професор кафедри загальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко О. Б. – д. пед. н., професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Т. І. – к. пед. н., професор, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної), проректор з наукової роботи Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН;

Постоловський Р. М. – к. і. н., професор, завідувач кафедри всесвітньої історії, ректор Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, член-кореспондент АПСН;

Саух П. Ю. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, ректор Житомирського державного університету імені Івана Франка, академік Академії наук Вищої школи України;

Стоколос Н. Г. – д. і. н., професор, завідувач кафедри філософії і соціальних наук Рівненського інституту слов'янознавства Київського славистичного університету;

Швецова-Водка Г. М. – д. і. н., професор кафедри бібліотечознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету;

Яроцький П. Л. – д. філос. н., професор, головний науковий спеціаліст Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

Друкується за рішенням Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
Протокол № 10 від 27 травня 2011 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації:
Серія KB № 17745-6595P

Адреса редакції: кафедра філософії,
Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027

ЗМІСТ

Філософія

<i>Гур'янова І. Е.</i>	9	Принцип об'єктивності історії та історичного в пізнанні соціальних явищ
<i>Заглинська Л. В.</i>	22	Філософія економіки ХХ ст. в контексті сучасних соціально-економічних трансформацій
<i>Коберник Н. І.</i>	35	Феномен Кирила і Мефодія: культурно-релігійний аспект
<i>Шугаєва Л. М.</i>	46	Ідейно-світоглядна трансформація православного сектантства в Україні
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н.</i>	54	Глобалізація та іслам
<i>Шевчук К. С.</i>	64	Основні аспекти теорії цінності Романа Інгардена
<i>Шевчук Д. М.</i>	76	Постмодерні виміри політичної філософії

Педагогіка

<i>Безкорвайна О. В.</i>	90	Проблема особистісного самоствердження в педагогічних дослідженнях
--------------------------	-----------	--

<i>Генсіцька- Антонюк Н. О.</i>	102	Роль системи освіти у формуванні гендерної ідентичності особистості
<i>Гудовсек О. А.</i>	110	Естетичне виховання в філософському ракурсі (історичний аспект)
<i>Дем'янюк Т. Д.</i>	120	Теоретико-методологічні засади формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця
<i>Дичківська І. М.</i>	129	Інноваційні підходи у побудові виховного простору школи Саммерхілл
<i>Кособуцька Г. П.</i>	141	Діалогічний рівень підготовки майбутнього педагога: теоретико-методологічні основи
<i>Петренко О. Б.</i>	154	Гене́за гендерного підходу до освіти у контексті української філософської думки
<i>Поніманська Т. І.</i>	165	Гуманізм як ціннісна характеристика педагогічної діяльності
<i>Пироженко Л. В.</i>	176	Проблеми підручникотворення у період реформування змісту загальноосвітньої школи (1964-1976 рр.)
<i>Рицька Н. Ф.</i>	186	Педагогічні аспекти гендерного виховання молодших школярів

<i>Сорочинська Т. А.</i>	195	Становлення професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічних закладах Рівненщини (1939-1941 рр.)
<i>Тимочко І. Б.</i>	206	Особливості організації напрямів просвітницької діяльності православних братств Волинської губернії
<i>Ціпан Т. С.</i>	217	Формування громадянськості у підлітків в умовах дитячо-юнацьких об'єднань

Суспільство

<i>Булига І. І.</i>	228	Релігійно-церковне життя Волині у контексті політичних трансформацій (1939-1941 рр.)
<i>Ворон О. П.</i>	238	Місіонерська діяльність Римокатолицької церкви в умовах незалежності української держави
<i>Гон М. М.</i>	250	Забезпечення прав етнічних меншин у Другій Речі Посполитій
<i>Дубей В. І.</i>	262	Правові засади співпраці України з ЄС у галузі міжнародних автомобільних перевезень

<i>Жилюк С. І.</i>	272	Роль духовенства Волині–Житомирщини у соборному русі 1920-х рр.
<i>Мишков В. Я.</i>	286	Діяльність митрополита Адріана (Четвергова) в контексті модернізації Російської Старообрядницької православної Церкви
<i>Слесаренко А. В.</i>	296	Чеський андеграунд 70–80-х років ХХ ст.: історико-культурний аналіз
<i>Шеретюк Р. М.</i>	305	Окремі аспекти конверсії греко-уніатів Правобережної України до римо-католицизму наприкінці ХVІІІ ст.

7. Нікіфорова М. С. Гендерна ідентичність: зміст і динаміка (аналіз теоретичних підходів) [Електронний ресурс] / М. С. Нікіфорова – Режим доступу : <http://intkonf.org/nikiforova-ms-genderna-identichnist-zmist-i-dinamika-analiz-teoretichnih-pidhodiv/>
8. Смелзер Н. Сексуальні ролі і нерівність / Н. Смелзер // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 4. – С. 63–67.
9. Соколова Е. Т. К обоснованию клинко-психологического изучения расстройства гендерной идентичности / Е. Т. Соколова, Н. С. Бурлакова, Ф. Лэонтиу // Вопросы психологии. – 2001. – № 6. – С. 3–16.
10. Социальная психология. Словарь / Под. ред. М. Ю. Кондратьева. – М. : ПЕР СЭ, 2006. – 176 с.
11. Штылева Л. В. Педагогіка і гендер: розвиток гендерних підходів в освіті [Електронний ресурс] / Л. В. Штылева // Жінка в російському суспільстві. – 2000. – № 3. – Режим доступу до журналу : <http://www.ivanovo.ac.ru/jornal/>
12. Ярская-Смирнова Е. Нерівність або мультикультуралізм / Е. Ярская-Смирнова // Вища освіта в Росії. – 2001. – № 4. – С. 102–110.

УДК 37.036: 111.852(091)

Гудовсек О. А.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ФІЛОСОФСЬКОМУ РАКУРСІ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

В статті проаналізовано погляди філософів на проблему естетичного виховання особистості.

Ключові слова: естетичне виховання, прекрасне, краса, мистецтво, художнє.

В статті дан аналіз поглядів філософів на проблему естетичного виховання особистості.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, прекрасное, красота, искусство, художественное.

In the article the looks of philosophers are analyzed to the problem of aesthetically beautiful education of personality.

Key words: *aesthetic, education, aesthetic education, wonderful, beauty, art, artistic*

Постановка проблеми. Серед питань, які не втрачають своєї актуальності упродовж всієї тисячолітньої історії, одне з чільних місць належить естетичному вихованню підростаючого покоління. Багатоаспектність проблеми естетичного виховання вимагає комплексного підходу до її дослідження. Сукупність теоретичних уявлень про естетичне виховання утворює особливу галузь наукових знань, окремі положення якої відображені у філософії, естетиці, психології, педагогіці, культурології, мистецтвознавстві.

Загальний аналіз досліджень з проблеми. Розгляд філософської, психолого-педагогічної літератури свідчить про наявність наукових досліджень з питань теорії і практики естетичного виховання дітей та підлітків. Зокрема, проблема естетичного виховання знайшла своє відображення у працях Г. Я. Баталіної, В. А. Бігаєва, Л. М. Ващенко, Л. В. Масол, А. І. Теращук, В. В. Фоміна та ін.

Метою статті є аналіз поглядів відомих філософів різних історичних періодів на проблему естетичного виховання особистості.

Методологічну основу сучасного естетичного виховання складає симбіоз наук – філософії, естетики, соціології, психології, педагогіки тощо.

Зокрема, філософія розглядає сутність та складові елементи естетичного виховання. Провідні підходи до визначення предмету та змісту естетичного виховання були сформовані у часи античності. Античні філософи розглядали естетичне виховання через поєднання краси тіла та душі, зовнішньої і внутрішньої краси, інтелектуальної, моральної і фізичної досконалості. Зокрема, один з перших філософів Стародавньої Греції – Платон естетичне виховання розглядав через категорію прекрасного (краси) як особливого виду духовної сутності, що була пов'язана з категорією мистецтва дещо відносно. Мистецтво, на його погляд, є наслідування світу чуттєвих речей, а не світу ідей (думок). Платон

доводив слабкість і недосконалість мистецтва на шляху до прекрасного. Крім того, в більшості видів мистецтв він взагалі не знаходив зв'язку з прекрасним (красою). Краса, на його думку, мала позачуттєвий характер. У світі існують не лише тіла, а й душі, не лише чуттєві, руйнівні речі, але й вічні, понадчуттєві ідеї. Душі більш досконалі, аніж тіла, а ідеї досконаліші за тіло і душу, – вважав Платон [6, с. 168].

Тому, за Платоном, естетичне виховання не могло обмежитись красою тіла, так як краса душі та ідеї цілком перевершують красу тіла. Краса осягається не почуттями, а розумом. Філософські погляди Платона щодо естетичного виховання мали як ідеалістичний, так і моралістичний характер. Переконання філософа в тому, що найвищими благами є моральні блага, відобразилися на його розумінні прекрасного. Він вважав, що мистецтво має приносити моральну користь людині і сприяти утворенню досконалої держави [6, с. 168].

Послідовник Платона – Аристотель в своїх працях «Поетика» (або «Мистецтво поезії») [1, с. 646–680], «Політика» [1, с. 376–644], «Етика» [1, с. 54–374] висвітлив широке коло проблем, які пов'язані з естетичним вихованням особистості. Останнє, на його думку вибудовувалося на поезії і мистецтві рідної країни та відповідному епосі. Центральне місце в естетичних поглядах філософа належить вченню про прекрасне. Він вбачав сутність прекрасного у визначених конкретно-чуттєвих якостях самого життя, тобто у центрі всіх естетичних міркувань філософ ставив проблему прекрасного.

Сфера прекрасного для Аристотеля була широкою. Прекрасне – це божество та людина, людське тіло та суспільство, предмети та дії, земна природа та рух небесних тіл. Прекрасне є як в природі, так і в мистецтві. Мистецтво, за Аристотелем, є людська діяльність, саме цим воно відрізняється від природи. Філософ визначав мету мистецтва, з однієї сторони, в роботі митця (художника), а з іншої, у впливі творів мистецтва на людей. Завдання мистецтва він вбачав в імітації, або наслідуванні (з грец. – мімесіс) [1].

Таким чином, у висловлюваннях і Платона, і Аристотеля щодо естетичного виховання, на наш погляд, є багато спільного. Зокрема, естетичне виховання, за переконаннями обох філософів,

впливало на особистість людини та визначало її свідомість, при цьому велика роль відводилась мистецтву як його складової частини. В цю історичну епоху естетичне розглядалось як єдність різноманіття, тому естетичне виховання в контексті гармонійного розвитку особистості поєднувало в собі красу духу і тіла, зовнішню і внутрішню красу, інтелектуальну, моральну і фізичну досконалість. Естетичне виховання було пов'язане із залученням підростаючих поколінь до музичних занять, хорових виступів у святкові дні, театрального мистецтва, поезії тощо.

Візантійське мистецтво, базуючись на естетичних надбаннях античності, досягло свого розквіту в IV–VI ст. Саме естетика Візантії активно впливала на естетичну культуру Київської Русі та інших держав з православним релігійним віровченням. Естетична думка того часу не обмежувалась вивченням впливу краси на духовність людини, а прагнула до розуміння ролі кольору, звуку в художній цінності творів мистецтва. Відтак, почали формуватись системи образів та символів, які, на думку візантійців, мали пов'язувати людину із джерелом краси – Богом. Естетична зрілість визначалась умінням людини зрозуміти й сприйняти своє високе призначення (від Бога до людини) через чуттєві прояви, мелодійні звуки та кольорові поєднання, які формують мистецький твір. На той час це був прогресивний погляд на красу як основу гармонічності всього існуючого у світі, як обов'язкову складову духовності особистості.

В епоху Середньовіччя вся теорія естетичного виховання будувалась на релігійному світосприйнятті, а серед видів мистецтва, що впливали на формування особистості перевага надавалась поезії та архітектурі. Архітектура була зорієнтована на широку аудиторію, а поезія – на еліту суспільства. Передумовою формування особистості в цілому та естетичної її цінності, зокрема, було виховання «божого іскри». На цьому етапі розвитку людства митець вважався посередником між божественним голосом і людиною. А естетичні цінності характеризували особливості панування влади і всі матеріальні та духовні надбання.

В епоху Відродження необмежено зросла роль творчої людини – митця (художника, поета, музиканта), які через власні твори естетично збагачували культуру нації – це Сандро Ботічеллі, Буонаротті Мікеланджело, Леонардо да Вінчі, Санті Рафаель,

Франческо Петрарка, Джованні Боккаччо, Ніколо Макіавеллі, Вільям Шекспір, Лука Маренціо, Андреа Габріелі та інші.

У цей період увага філософів була зосереджена на світській культурі, на реальній людині, яка стала об'єктом художньої інтерпретації митців. В архітектурі, образотворчому мистецтві, музиці, літературі втілювалась вся людська велич і основне призначення людини. Відбувалося утвердження особистості через вдосконалення творчої природи людини, нахилів та задатків.

У контексті останнього іспанський філософ XVI ст. Х. Вівес пропонував будувати процес виховання з урахуванням та розвитком індивідуальних здібностей особистості, прагнучи, таким чином, до гармонійного розвитку особистості через пізнання прекрасного [5].

Отже, естетичне виховання особистості в епоху Відродження ототожнювалось у митців та філософів з розвитком в людині почуття прекрасного, формуванням грації тіла та гармонії душі. Воно мало елітарну спрямованість, тоді як в епоху Нового часу духовно-естетичні надбання стали доступними більш широкому загалу. Саме тоді розпочався етап естетичного піднесення, який досяг свого апогею у XVIII – на початку XIX ст. і відомий нам як Просвітництво.

Філософи Нового часу активно працювали над утвердженням нових естетичних понять: естетичний смак, естетичні судження, а також аналіз структури і сутність естетичного, взаємовідносини культури і цивілізації, людини і мистецтва, естетики і моралі.

Зокрема, поняття естетичний смак знайшло своє відображення та розвиток в працях шотландського філософа Д. Юма («Про норму смаку», 1749 р.), німецького мислителя І. Готшеда («Книга про німецьке віршування», 1751 р.) та французького просвітителя XVIII ст. К. Гельвеція («Про людину, її розумові здібності та її виховання», 1773 р.).

Основоположник німецької класичної філософії І. Кант розширив понятійний апарат естетики, обґрунтувавши поняття: «естетична видимість» (сфера діяльності, що чуттєво сприймається, у якій існує краса), «художній смак» (що розглядав у зіставленні з духом), «вільна гра», уява, «доцільність» (основна категорія естетичної системи і визначається як поєднання частин і

цілого), досконалість, витонченість, самостереження, передбачення тощо. Він був переконаний, що тільки людина може бути ідеалом краси, а людство – «ідеалом досконалості» [4].

Натомість, Г. Гегель вбачав красу, головним чином, у мистецтві, відхиляючи все, що перебувало поза мистецтвом. Тим самим філософ ототожнював естетичне з художньою творчістю [2].

На основі філософських поглядів Г. Гегеля стало аксіомою те, що краса є основним естетичним явищем і що головною сутністю естетичного є мистецтво. Отже, за такого підходу можна стверджувати, що в XVIII ст. настало піднесення (абсолютизація) краси над всіма іншими естетичними явищами і одночасне піднесення мистецтва як форми свідомості та прояву краси.

Краса та мистецтво є провідними темами у працях німецьких філософів початку XIX ст. Ф. Шіллера, Ф. Шеллінга, А. Шопенгауера.

Вагомий внесок в становлення естетичного виховання було зроблено Ф. Шіллером. У автобіографічній праці «Листи про естетичне виховання людини» (1793–1794 рр.) філософом було вперше введено термін «естетичне виховання» [11]. Він визначав сферу естетичного виховання двояко: з одного боку, лише естетичне веде до безмежного, становить ціле в собі, тому що воно (естетичне) поєднує в собі умови свого виникнення й продовження; з іншого боку, краса нічого не дає ні розуму, ні волі, вона лише робить людину здатною до належного користування тим чи іншим [11]. Тобто краса виступала у митця то як кінцева мета людського розвитку, то як момент переходу від фізичного стану (чуттєвості природи) до логічного й морального (істини й боргу, ідеальній державі). Філософ вважав, що краса одночасно й наш стан, і наша дія. Він прагнув естетично вдосконалити людину, встановити взаємозв'язок між мистецтвом і людством, між знаннями та почуттями [11].

Німецький мислитель Ф. Шеллінг зазначав, що краса складає основну рису мистецтва, а мистецтво не буває без краси [10, с. 390]. На переконання філософа, мистецтво є важливою стороною в житті суспільства, так як «мистецтву необхідно бути прообразом науки, і наука лише поспіває за тим, що вже стало доступним мистецтву» [10, с. 387]. А всі види та жанри мистецтва внутрішньо пов'язані між собою і складають єдине ціле [10, с. 387].

У свою чергу, погляди А. Шопенгауера ґрунтувалися на аналізі кількох проблем, одна з яких – розробка видів мистецтва. На його переконання, мистецтво може відповідати кожному з вікових та психологічних станів людини [12].

На початку XVIII ст. представники української філософської думки значну увагу приділяли естетичному вихованню особистості.

Актуальним для нашого дослідження є погляди українського діяча, філософа Ф. Прокоповича. Зосередивши увагу на проблемі краси, він, по-перше, розглядав красу людини як гармонію духу і тіла а, по-друге, до аналізу краси залучав як природу, так і звичаї, побут, ремесло й майстерність. Розроблена мислителем теорія поетичного мистецтва вирізнялася серед інших видів творчості безпосереднім впливом на естетичні почуття людини. Саме поетика, на його переконання, впливала на відчуття стилю, розвиток фантазії та уяви [8].

Значний внесок у розвиток українського естетичного виховання XVIII ст. здійснив український філософ-просвітитель Г. Сковорода. Він висував ідею взаємодії та спорідненості філософії і поезії, філософії і мистецтва, що стало наріжним принципом його теорії виховання гармонійної особистості.

Великого значення філософ надавав мистецтву, яке здатне через емоційно-чуттєву сферу прищеплювати уявлення про естетичні ідеали. Розуміння мистецтва, краси у Г. Сковороди пов'язане з ідеєю «сродності праці», діяльності, яка відповідає здібностям та прагненням людини і є головною умовою життя будь-якої людини. У красі природи, людини, мистецтва філософ вбачав найвищі ідеали доброти та людяності.

У 30–50 рр. XIX ст. в Україні досить відомою була харківська естетична школа, її представники (І. Кронеберг, А. Метлінський) активно обговорювали питання значення естетичного виховання в становленні особистості. Зокрема, послідовник Ф. Шеллінга, професор, ректор харківського університету І. Кронеберг в університетській збірці «Брошурки» порушував питання про самостійність естетики як філософської науки [7]. Важливе місце в теорії І. Кронеберга займав аналіз меж прекрасного, прояви якого дослідник пов'язував не лише з

мистецтвом, а й з природою, суспільством, конкретною людиною [7].

Щодо позиції українського митця А. Метлінського, то він активно включався в дискусію про місце й роль духовного (релігійного) у мистецтві. Його цікавила проблема співвідношення понять «істина–добро–краса». На думку А. Метлінського, мистецтво не в змозі ані повністю розкрити глибинний зміст цих понять, ані збагнути цю тріаду «у чистому вигляді». Тому мистецтво з властивим йому художньо-образним мисленням має «спілкуватися» з філософією і релігією. Теоретик вважав, що християнська доба позитивно вплинула на естетичний розвиток суспільства, поглибивши його духовність і надавши йому можливість діяти в такий спосіб для примирення природи й духу, свободи і необхідності, кінцевого й безкінечного. А. Метлінський підкреслював спільність релігії, мистецтва і науки.

У кінці ХХ ст. українські філософи-естети – О. Лановенко, І. Лисий, В. Мазепа, В. Михальов, В. Федорук, Н. Яранцева на теоретичному рівні висвітлили питання естетичної сутності мистецтва, пізнавальної його функції, ролі мистецтва в духовному збагаченні людини, проблеми сприйняття художнього образу, специфіки і синтезу видів мистецтв, їх впливу на естетичний, гармонійний та духовний розвиток, що дало основу розробці методологічної проблеми розвитку естетичного виховання особистості, формуванню особистості засобами мистецтва.

Теоретичною основою естетичного виховання є також естетика – філософська наука, предметом якої є галузь виразних форм будь-якої сфери діяльності, в тому числі художньої.

Основоположником естетики визначають німецького філософа О. Баумгартена, який в трактаті «Естетика» (*Aesthetica*) вперше визначив естетику як окрему філософську науку, ототожнивши «естетичне» з першою найнижчою формою пізнання. Він трактував предмет естетики через поняття «досконале». Тобто естетика – це наука про досконалість чуттєвого пізнання й удосконалення смаку (О. Баумгартен).

Одним з головних питань в обсязі вивчення естетики є питання про мистецтво. Естетика досліджує загальні закономірності розвитку мистецтва, які виявляються у його

різновидах. Вона вивчає і власне процес художньої творчості, її суб'єкт, об'єкт та засоби творення, крім того, процес художнього сприймання мистецтва та ін., тому що мистецтво існує лише у соціально-комунікативній системі художник–мистецтво–споглядач, або художня творчість–мистецтво–художнє сприйняття. У цьому зв'язку до предмета естетики як науки включають такі проблеми як художнє сприймання, художня оцінка, художні засоби, художній смак та ін. Усі ці прояви втілюються у категорії «художнє». Поняття «художнє» виступає як вид естетичного, яке є для нього родовим поняттям (художня діяльність – вид естетичної діяльності, художня творчість – вид естетичної творчості).

Проблеми естетичної специфіки мистецтва розроблено в працях відомого англійського мислителя першої половини ХХ ст. Б. Базанкета, зокрема: «Історія естетики» (1892 р.), «Лекції з естетики» (1915 р.), «Принцип індивідуальності та цілісності» (1911 р.), «Цінність та доля індивідуума» (1912 р.). Він вбачав у мистецтві шлях до опанування світової гармонії, намагаючись розкрити ширше, чим це було прийнято в історії естетики, розуміння цього явища. Філософ співвідносив естетику з мистецтвознавством, з логікою, з раціональним ставленням до дійсності.

Спроба знайти нові шляхи поєднання естетики з мистецтвознавством простежується в творчості французького естетика ХХ ст. Е. Суріо («Майбутнє естетики» (1929 р.), «Співвідношення мистецтв. Елементи порівняльної естетики» (1947 р.).

У сучасному філософському енциклопедичному словнику (2002 р.) визначено, що «естетика» – це загальна характеристика певної сфери пізнання («вищої теорії пізнання» у порівнянні з логікою) [9, с. 203].

Узагальнюючи різні твердження та визначення естетики в історичному розвитку, Л. Левчук (2005 р.) визначила, що естетика – наука про становлення і розвиток чуттєвої культури людини [3, с. 6]. На її думку, вона (естетика) впливає з органічної єдності двох своєрідних частин:

- 1) специфіка естетичного як ціннісного ставлення людини до дійсності;
- 2) художньої діяльності людини.

Перша досліджує природу, естетичні почуття, смак, ідеал, специфіку і творчий потенціал естетичного, категорії естетики – прекрасне, трагічне, комічне тощо. Предметом розгляду другої частини є художня діяльність людини, структура й функціональна її своєрідність, природа художнього таланту, видова, жанрова та стильова самотність мистецтва [3, с. 6].

Висновки. Таким чином, аналіз зазначеного вище, дає підстави стверджувати, що естетика вивчає найбільш загальні закони розвитку мистецтва та естетичного ставлення людини до світу.

Список використаних джерел і літератури

1. Аристотель. Сочинения : в 4 т. / Аристотель; [ред. А. И. Доватур, Ф. Х. Кесиде; примеч. В. В. Библихина]. – М. : Мысль, 1983 – Т. 4. – 830 с.
2. Гегель Г. Эстетика : в 4 т. / Г. Гегель – М. : Искусство, 1971. – Т. 3. – 621 с.
3. Эстетика : підручник для студ. / [Л. Левчук, В. Панченко, О. Оніщенко, Д. Кучерюк]. – [2-ге вид., допов. і переробл.]. – К. : Вища шк., 2005. – 431 с.
4. Кант И. Критика способности суждения. И. Кант // Сочинения: в 6 т. – М. : Мысль, 1966. – Т. 5. – С. 61–529.
5. Лоренцсон В. Н. Выдающийся испанский педагог-гуманист Хуан Луис Вивес (1492–1540) / В. Н. Лоренцсон // Сов. педагогика. – 1959. – № 8. – С. 127 – 137.
6. Платон Избранные диалоги / Платон; вступ. ст. и комм. В. Асмуса; [пер. с древнегреч.]. – М. : Художественная литература, 1965. – 442 с.
7. Проблемы эстетического воспитания : тезисы докладов к 2 симпозиуму молодых ученых (Ноябрь, 1970 р.) – М., 1970. – 267 с.
8. Прокопович Ф. Про риторичне мистецтво. Різні ситуації : в 3 т. / Ф. Прокопович. – К. : Наукова думка, 1979. – Т. 1. – 511 с.
9. Філософський енциклопедичний словник / [за ред. В. Шинкарук, Є. Бистрицького та ін.]. – К. : Абрис., 2002. – 742 с.
10. Шеллінг Ф. В. Й. Система трансцендентального ідеалізму / Ф. В. Й. Шеллінг – Л. : Соцэкгиз Ленингр. от-ние. Тип., „Печатный двор”, 1936. – 480 с.

11. Шиллер Ф. П. Письма об эстетическом воспитании человека. / Ф. П. Шиллер. // Собр. сочин. : в 7 т. [пер. с нем.; под общ.ред. Н. И. Вильмонта, Р. М. Тамарина]. – М. : Госполитиздат, 1957. – Т. 6 – С. 252 – 358
12. Шопенгауэр А. Афоризмы житейской мудрости / А. Шопенгауэр; [пер с нем.]. – М. : Эксмо, 2005. – 733 с.

УДК 378.14 Ж 37.011.31(07)

Дем'янюк Т. Д.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ

В статті розкриваються теоретико-методичні засади формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця в умовах модернізації освіти України, входження її у європейський освітній простір; інноваційні процеси у системі методичної роботи.

Ключові слова: *європейський освітній простір, конкурентоспроможний вчитель, модернізація освіти, інтерактивні технології, інноваційні технології, методична робота.*

В статье рассматриваются теоретические и методические основания формирования учителя как конкурентоспособного специалиста в условиях модернизации образования Украины, вхождения его в европейское образовательное пространство, инновационные процессы в системе методической работы.

Ключевые слова: *европейское образовательное пространство, конкурентоспособный учитель, модернизация образования, интерактивные технологии, инновационные технологии, методическая работа.*

The article deals with the theoretical and methodical basis of forming a teacher as a competitive specialist in the conditions of modernization education in Ukraine, its entering in European education scope; innovative processes in the system of methodical work.

Key words: *European education scope, competitive specialist, modernization education, interactive technologies, methodical work.*